

сродкаў, гадзіннікаў. Буйное шматпрофільнае прадпрыемства — холдынг «БелОМА» — спецыялізуецца ў галіне лазерных, аптыка-электронных і аптыка-механічных прыбораў і сістэм. Інавацыйны праект БелОМА — вытворчасць айчынных цеплавізараў.

Навукаёмістыя прадпрыемствы падгаліны працуюць у Брэсце, Віцебску, Вілейцы, Гомелі, Лідзе, Магілёве і іншых гарадах. Аптычныя прыборы беларускай вытворчасці шырока выкарыстоўваюцца пры вырабе ваеннага абсталявання і экспартуюцца ў многія краіны.

Абагульнім і запомнім. Лідарства ў вытворчасці транспартных сродкаў і абсталявання належыць Мінску і Мінскай вобласці. Буйнейшыя прадпрыемствы галіны размешчаны ў Мінску, Жодзіне, Магілёве, Гомелі, Лідзе. Лідарамі ў вытворчасці электраабсталявання, электроннага і аптычнага абсталявання з'яўляюцца Мінск і Брэсцкая вобласць.

1. Чаму машынабудаванне з'яўляецца асноўнай галіной гаспадаркі Беларусі?
2. Назавіце фактары размяшчэння машынабудавання. 3. Пералічыце асноўныя цэнтры вытворчасці станкоў. 4. Назавіце прадпрыемствы па вытворчасці электраабсталявання, электроннага і аптычнага абсталявання.

5. Чым абумоўлена вялікая колькасць прадпрыемстваў па вытворчасці трактароў і сельскагаспадарчай тэхнікі? 6. Чым абумоўлена найменшая ўдзельная вага вытворчасці электраабсталявання, электроннага і аптычнага абсталявання ў Магілёўскай і Гродзенскай абласцях? 7. Пабудуйце і прааналізуйце дыяграмы, якія адлюстроўваюць дынаміку вытворчасці: а) транспартных сродкаў, б) прыбораў бытавой тэхнікі.

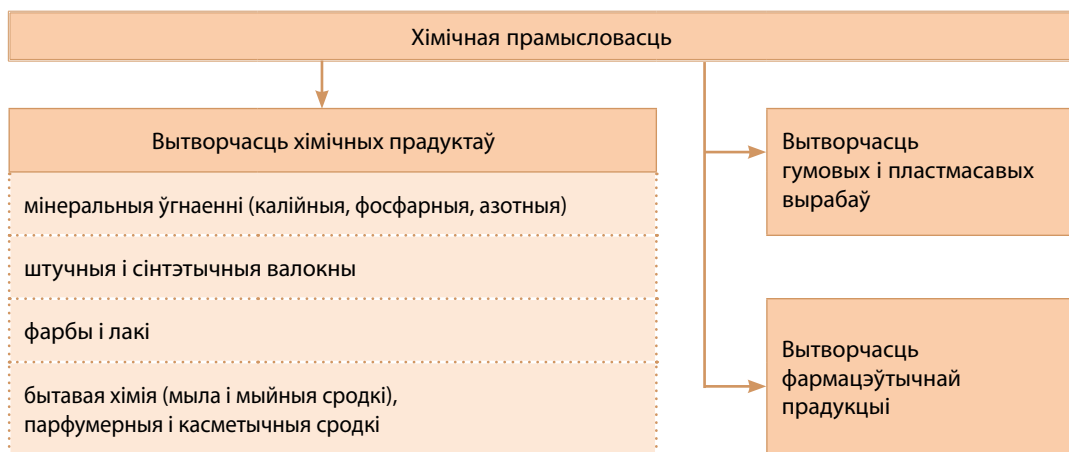
Ад тэорыі да практыкі. Распрацуйце рэкламныя плакаты прадпрыемстваў па выпуску гарадскога транспарту, электроннага і аптычнага абсталявання і бытавой тэхнікі «Брэнд Беларусі».

§ 35. Геаграфія хімічнай прамысловасці

Узгадваем. Якія радовішчы карысных выкапняў у Беларусі распрацоўваюцца для вытворчасці прадукцыі хімічнай прамысловасці?

Склад, сыравінная база і фактары размяшчэння. У складзе хімічнай прамысловасці вылучаюць вытворчасць хімічных прадуктаў, гумовых і пластмасавых вырабаў, фармацэўтычнай прадукцыі (мал. 139). Цяпер на долю хімічнай прамысловасці прыходзіцца 19 % аб'ёму апрацоўчай прамысловасці. Беларусь называюць «краінай вялікай хіміі». Каля 70 % прадукцыі ідзе на экспарт.

Мал. 139. Структура хімічнай прамысловасці Беларусі

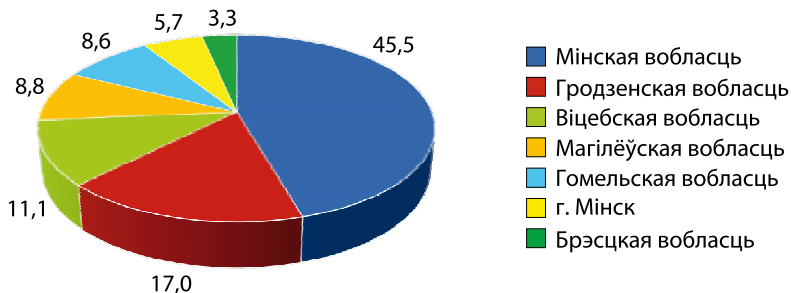
Да асаблівасцей хімічнай прамысловасці адносіцца выкарыстанне вады для дапаможных мэт і ў якасці сыравіны. Вялікую колькасць вады спажывае вытворчасць хімічных валокнаў. Іншай асаблівасцю хімічнай прамысловасці Беларусі з’яўляецца выкарыстанне разнастайнай сыравіны. Да мясцовай сыравіны адносяцца калійныя солі, прадукты нафтаперапрацоўкі, торф, вытворчыя адходы лесапілавання і дрэваапрацоўкі. З-за межаў краіны завозяцца прыродны газ, нафта, апатытавы канцэнтрат, самародная сера, серны калчадан, каўстычная сода, каўчук. *З якіх краін наступае сыравіна для хімічнай вытворчасці?*

Сярод фактараў размяшчэння найбольшае значэнне маюць сыравіны, паліўна-энергетычны, спажывецкі і экалагічны. У Беларусі да галін сыравіннай арыентацыі адносіцца вытворчасць калійных угнаенняў, да паліўна-энергетычнай — вытворчасць хімічных валокнаў і нітак, некаторых відаў пластмас і сінтэтычных смол, да спажывецкай — вытворчасць аўтамабільных шын, фосфарных і азотных угнаенняў. Заводы бытавой хіміі і хіміка-фармацэўтычныя прадпрыемствы арыентуюцца на спажывца, кваліфікаваныя кадры і навуковы патэнцыял. Іншымі спрыяльнымі фактарамі з’яўляюцца выгаднае транспартнае геаграфічнае становішча, наяўнасць буйных водных крыніц.

Удзельная вага хімічнай прамысловасці ў галіновай структуры прамысловасці Беларусі складала ў 1960 г. 2 %, у 1980 г. — ужо 11 %, у 1995 г. — 14 %, у 2017 г. — 19 %. Чым выкліканы такі хуткі рост вытворчасці ў хімічнай прамысловасці?

У рэгіянальным разрэзе лідарства ў хімічнай вытворчасці належыць Мінскай і Гродзенскай абласцям — больш за 60 % (мал. 140).

Мал. 140. Рэгіянальная структура хімічнай прамысловасці Беларусі, 2017 г., %

Развіццё і размяшчэнне вытворчасці мінеральных угнаенняў. У Беларусі выпускаюцца асноўныя віды мінеральных угнаенняў: калійныя, азотныя і фосфарныя. У структуры іх агульнай вытворчасці 87 % прыпадае на калійныя (табл. 8) — гэта адна з найбуйнейшых крыніц валютных паступленняў у краіну. У Салігорску пабудаваны чатыры калійныя камбінаты (будуецца пяты), якія працуюць на мясцовай сыравіне. Беларусь па аб'ёме вытворчасці калійных угнаенняў (6,2 млн т) саступае толькі Канадзе і Расіі. ААТ «Беларуськалій» экспартуе звыш 90 % прадукцыі больш чым у 100 краін свету.

Табліца 8 — Дынаміка вытворчасці мінеральных угнаенняў, тыс. т

Вытворчасць угнаенняў	Гады		
	2010	2015	2017
Азотныя	760,5	861,2	854,3
Калійныя	5222,7	6467,9	7101,8
Фосфарныя	192,4	178,7	201,3

Азотныя ўгнаенні выпускаюцца ў Гродна (мал. 141). Сыравінай для іх вытворчасці з'яўляецца вадарод з прыроднага газу і азот з паветра. У Гомелі з хібінскага апатытавага канцэнтрату і ўральскага сернага

Мал. 141. Аб'яднанне «Гродна Азот»

калчадану (Расія), самароднай серы (Україна) вырабляюць *фосфарныя ўгнаенні*.

Развіццё і размяшчэнне вытворчасці штучных і сінтэтычных валокнаў. Вытворчасць сінтэтычных (лаўсан, нітрон, капрон) і штучных (віскоза, ацэтат) валокнаў наладжана на прадпрыемствах у Магілёве, Светлагорску, Гродне, Наваполацку (мал. 142, 143). *Што з'яўляецца сыравінай для вытворчасці сінтэтычных і штучных валокнаў?* Хімічныя валокны і ніткі выкарыстоўваюцца для вырабу тканін, трыкатажных вырабаў, дываноў, штучнага футра; капронавы і віскозны корд — для вытворчасці шын.

Мал. 142. Вытворчасць сінтэтычных і штучных валокнаў

Развіццё і размяшчэнне вытворчасці фарбаў і лакаў, прадукцыі бытавой хіміі. У Беларусі каля 100 прадпрыемстваў па вытворчасці лакаў і фарбаў, найбуйнейшымі з якіх з’яўляюцца Лідскі і Мінскі лакафарбавыя заводы. Вырабляюць лакі і фарбы таксама ў Магілёве, Гомелі, Кобрыне, Дзяржынску, Заслаўі. Лакафарбавая прамысловасць Беларусі дае каля 6 % лакаў і фарбаў у СНД. Асноўная спецыялізацыя прамысловасці *бытавой хіміі* — вытворчасць сінтэтычных мыйных і чысцячых сродкаў. Буйныя прадпрыемствы прамысловасці бытавой хіміі размяшчаюцца ў Брэсце, Баранавічах, Барысаве, Гомелі, Мінску, Асіповічах.

Парфумерна-касметычная прамысловасць сфарміравалася ў апошнія гады дзякуючы прыватнай ініцыятыве. Яе аснову складаюць прадпрыемствы «Беліта», «Вітэкс», «Белкосмекс», «Парфумерна-касметычная фабрыка “Сонца”», «Флараліс». Чаму дадзеная падгаліна з’явілася адносна нядаўна? Якія перспектывы развіцця гэтай вытворчасці ў цяперашні час?

Развіццё і размяшчэнне вытворчасці пластмас, сінтэтычнага каўчуку, шын і гуматэхнічных вырабаў. Патрэбы ў дадзеным відзе прадукцыі ў краіне пакуль забяспечваюцца толькі на 80 %. *Сінтэтычныя смолы* (поліэтылен) вырабляюцца ў Наваполацку. Гэта найважнейшая сыравіна для вырабу пластмасы і плёнкі. Разнастайныя *пластмасы* і вырабы з іх выпускаюцца ў Барысаве, Мінску, Гомелі, Рэчыцы, Пінску. Вытворчасць сінтэтычных смол і пластмас штогод складае каля 600 тыс. тон.

Вытворчасць гумовых вырабаў уключае шырокі спектр прадукцыі тэхнічнага і бытавога прызначэння. Аснову гэтай вытворчасці складае выпуск шыннай прадукцыі на прадпрыемстве «Белшына» ў Бабруйску (мал. 144). Тут вырабляюцца шыны для легкавых і грузавых аўтамабіляў, трактароў. Выпуск шын мае экспартную арыентацыю — каля 80 % аб’ёму вытворчасці пастаўляецца на сусветны рынак. Значнымі цэнтрамі вытворчасці гумовых вырабаў з’яўляюцца Барысаў, Гомель, Крычаў, Мінск, Магілёў, Мазыр.

Мал. 144. Прадпрыемства «Белшына», г. Бабруйск

Пакажыце на карце атласа (с. 39) прадпрыемствы па вытворчасці шын і гуматэхнічных вырабаў.

Развіццё і размяшчэнне вытворчасці фармацэўтычнай прадукцыі. Фармацэўтычная прамысловасць Беларусі — адна з падгалін, якая развіваецца найбольш дынамічна. Прадпрыемствы фармацэўтыкі размешчаны ў Мінску, Барысаве, Віцебску, Драгічыне, Лагойску, Нясвіжы, Смалявічах, Скідзелі. Яны вырабляюць каля 400 найменняў лекавых сродкаў і медыцынскіх прэпаратаў.

Абагульнім і запомнім. Каля 70 % прадукцыі хімічнай прамысловасці ідзе на экспарт. Беларусь займае 3-е месца ў свеце па вытворчасці калійных угнаенняў, спецыялізуецца на вытворчасці хімічных валокнаў, пластмас, шын, лакафарбавых матэрыялаў, бытавой і парфумерна-касметычнай прадукцыі.

1. Назавіце асноўныя фактары размяшчэння хімічнай прамысловасці. 2. Якая сыравіна выкарыстоўваецца на прадпрыемствах? 3. Якія віды хімічных валокнаў вырабляюць у Беларусі?

4. Чаму доля экспарту выпускаемай прадукцыі хімічнай прамысловасці такая вялікая? 5. Чаму вытворчасць калійных угнаенняў з'яўляецца крыніцай валютных паступленняў у краіну? 6. Пабудуйце дыяграмы дынамікі вытворчасці мінеральных угнаенняў.

Ад тэорыі да практыкі. Вам прапанавалі выступіць на канферэнцыі. Падрыхтуйце даклад «Экалагічныя праблемы буйных цэнтраў хімічнай вытворчасці».

§ 36. Геаграфія прамысловасці будаўнічых матэрыялаў

Узгадваем. Якія радовішчы карысных выкапняў ствараюць сыравінную базу прамысловасці будаўнічых матэрыялаў?

Фактары размяшчэння вытворчасці будаўнічых матэрыялаў. Вытворчасць будаўнічых матэрыялаў мае вялікае значэнне для развіцця краіны. Гэта звязана з неабходнасцю будаваць жыллё, узводзіць розныя аб'екты гаспадарчага і сацыяльна-культурнага прызначэння. Прамысловасць будаўнічых матэрыялаў — аснова будаўніцтва (мал. 145).

У пачатку XX ст. невялікія рамесныя прадпрыемствы выраблялі ў асноўным цэглу, шкляны посуд, кафлі. Індустрыялізацыя краіны і рост гарадоў прывялі да развіцця вытворчасці будаўнічых матэрыялаў. Былі

Мал. 145. Структура вытворчасці будаўнічых матэрыялаў у Беларусі